

Türkiye Florası

Adonis dentata Del.

Kan damlası/Ranunculaceae (Düğünçiçeğigiller)

Halk arasında taze gövdeleri kopararak el ve yüz gibi organlar üzerine noktalar şeklinde dokundurularak özsvısı bıroklır. Kan kırmızısı olan sıvı bu bölgelere kırmızı lekeler yapar. Böylece el ve yüzde istenilen şekiller elde edilir. Bu durum özellikle çocuklar

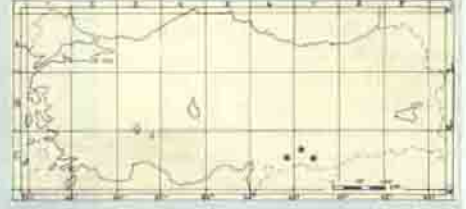
arasında yaygın olarak yapılmaktadır. "Kan damlası" adının da oradan geldiği sanılmaktadır.

İlk defa Mısır'dan toplanıp Del. tarafından bilim dünyasına tanıtılan bu tür Şanlıurfa civarında yayılış gösterir. Ülkemiz için endemik a l m a -

makla beraber onlar kadar kıymetlidir. 1888 yılında Sintenis, 1950'li yıllarda da Türkiye bitki örtüsünün yazılmasında en büyük emeği sarfeden İngiliz araştırmacı P.H. Davis tarafından toplanan bu türün son zamanlarda (mayıs 1995) tarafımızda da toplanmış olduğu sevidiricidir.

Tüysüz, bir yıllık hayat süresine sahip, 10-30 cm boyunda otsu bitkilerdir. Yaprakları parçalı olup, parçalar ipliklidir. Çiçekleri 15-20 mm çapında, parlak sarıdır. Çanak yaprakları pembemsi ve tüysüzdür. Taç yaprakları ise parlak sarı ve ters yumurtamsıdır. Erkek (stamen) organları koyu siyahtır. Meyveleri olgunlukta açılmayan (aken) tiptedir. Çiçeklenmesi mayıs ayında olup 300-500 m'lik yükseltilerde, tarla kenarlarında yetişmektedir.

Ülkemizde Urfa (Birecik, Akçakale ve Ceylanpınar) gibi çok dar bir alana sınırlanmış olan bu tür Afrika'nın kuzeyinde,

Kıbrıs'ta ve Suriye çöllerinde çok geniş dağılım alanlarına sahiptir. Çok narin bir bitki olmasına karşın çöl şartlarına dahi uyum göstermiş olması aslında ne kadar dayanıklı olduğunu ispatlar.

Cins içerisinde A. microcarpa DC.'ya yakın olmakla beraber gövdesinin biraz kısa oluşu, taç yapraklarını parlak sarı ve küçük oluşu ile ondan ayrılır.

Parlak sarı ve gösterişli çiçeklere sahip olmasına karşılık hayat süresinin çok kısa oluşu nedeniyle göz ardı edilmiş talihsiz bir bitkidir. Ancak çok kısa süre çiçekli kalmasına rağmen, çiçeklerin gösterişli ve tarif edilemeyen farklı bir sarı tonu oluşu bu zahmete değer.

Tür, neslinin geleceğini garanti altına almak açısından hem çok tohum yapmakta hem de süreyi ilkbahar yağışlarının yeterli olduğu ilk zamanlarda tamamlaması ilginçtir. Bitki daha çok kültür alanlarında bulunur.

Notobasis syriaca (L.) Cass.

Compositae/Asteraceae (Toplu Çiçekgiller)

1753 yılında İsveçli doğa bilgini Carl Linnaeus tarafından Carduus syriacus, daha sonra yine bitki bilimcisi (botanikçi) Gaertner tarafından 1791 yılında Cirsium syriacum olarak tanıtılan bu tür, Cass. tarafından 1825 yılında Notobasis syriaca olarak yeniden adlandırılmıştır. Monotipik (tek türle temsil edilen) olan bu tür, bir yıl içerisinde hayat devrini tamamlamaktadır.

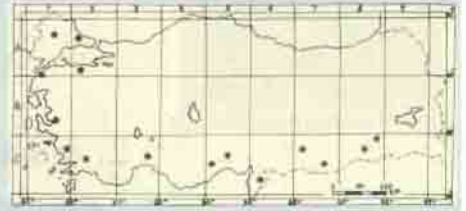
25-70 cm boyunda; dağınık örümcek ağsı tüylü; taban ve gövde yaprakları, otsu ve saplı (petiolüllü) dan sapsız kadar değişen oval yapıda ve tam veya parçalı olup kenarları testere dişlidir. Gövde yaprakları almaçlı olarak dizilmişlerdir. En üstteki yapraklar çiçek kümesi-

ni sarar durumdadır. Çiçek ana bir tablo (reseptakulum) üzerinde yer almakta olup bütün çiçekler aynı yapıdadır. Çiçek kümesi yumurtamsı ve 1.5-2x1.5-2 cm boyutlarında olup, kiremit dizilişli dikenli yaprakçıklarla (filleri) çevrilidir. Çiçek tablası üzerinde uzun tüysü yapılar bulunur. Taç yaprakları pembemsi olup hem fillarilerden uzun, hem de hepsi 5 dişlidir. Bu aile (familya) üyelerinin tamamında çanak yapraklar de-

ğişikliğe uğramış olup tüyler halindedir ki bunlar için özel olarak "pappus" terimi kullanılır. Pappuslar olgunlukta açılmayan aken tipi meyvelerin üzerinde yer alırlar veya bazen bulunmayabilirler, bazen de dökülmüştür. Pappusların kaç sıralı oldukları, üzerinde tüy taşıyıp taşımadıkları veya taşımış oldukları tüylerin şekli bu familya üyeleri için ayırt edici özellik olarak kullanılır.

Nisan ayından başlayıp Temmuz ayı başlarına kadar süren 3 aylık bir çiçeklenme süresine sahiptirler. Taşlı yerlerde, tarla ve yol kenarlarında, orman açıklıklarında, nemli dere kenarlarında ve terk edilmiş yerleşim alanlarında yetişirler. Deniz seviyesinde 1000 m'ye kadar olan yüksekliklerde bulunurlar.

Ülkemizde Marmara, Ege, Akdeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde, ülkemiz dışında Irak, İran, Azerbeycan gibi ülkelerde

yetistirilir. Floristik açıdan Akdeniz Floristik Bölgesi üyesidir.

Notobasis cinsi Ptilostemon cinsi ile yakın akrabadır. Ancak çiçek kümesinin çeviren dikenli yaprakçıklara sahip oluşu ile ondan ayrılmaktadır. Dikenli yapıya sahip oluşu ile Carduus cinsine benzemekte ise de pappuslarında ince ve yumuşak tüyleri taşıması nedeniyle de ondan ayrılmaktadır.

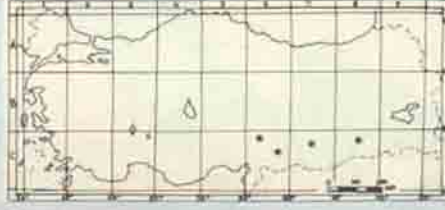
Bilinen bir ekonomik değerinin olmasının yanı sıra, tarla kenarlarında bulunması, dikenli oluşu gibi olumsuz özelliklere sahip olduğundan devamlı olarak tahrip edilmektedir. Ancak bitkinin azalması beklenirken tam tersine, tohum sayısının fazla oluşu hemen hemen her türlü ekolojik şartlarda yetişebilmesi nedeniyle popülasyonlardaki fert sayıları artmaktadır. Şimdilik türün geleceği açısından herhangi bir endişe sözkonusu değildir.

Adonis aleppica Boiss. Kan damlası/Ranunculaceae

Aucher tarafından Suriye'den toplanan bu tür, 1841 yılında Boissier tarafından bilim dünyasına tanıtılmıştır. Türkiye Florasında dokuz türle temsil edilen bu cinsin en iri çiçekli olanıdır. Tabandan itibaren dallanmış olup, 20-40 cm boyun-

dadır. Bir yıllık bir hayat süresine sahip olan bu üyenin yaprakları parçalı olup, parçalar ipliksidedir. Çiçeklerin çapı 4-5 cm'dir. Çanak yaprakları pembe, tü-

süz ve geriye kıvrıktır. Petaller bayrak kırmızı ve ters yumurtamsıdır. Erkek organlar siyahtır. Olgunlukta açılmayan meyve tipine sahiptir. Çiçeklenmesi Mayıs ayının ilk yarısındadır.

Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu'da dağılışı gösteren bu tür ayrıca Irak, Suriye gibi komşu ülkelerde de bulunmaktadır. Yetiştirme ortamı olarak özellikle tarla ve yol kenarlarını seçer. Bitki türlerinin dünya dağılışı göz önüne alındı-

ğında, tür İran-Turan fitocoğrafik bölgesinde bulunmaktadır.

Bilinen bir ekonomik değeri olmamakla beraber çiçeklerinin hem çok gösterişli hem de içinde bulunduğu cins içerisinde en büyük oluşu, ayrıca yetiştirme kolaylığı göz önüne alınırsa çok iyi bir süs bitkisi olacağı düşünülebilir.

Cins içerisinde çok büyük taç yapraklara sahip olduğu için de yakın bir akrabası yaktır.

Onobrychis galegifolia Boiss. Korunga/Leguminosae (Baklagiller)

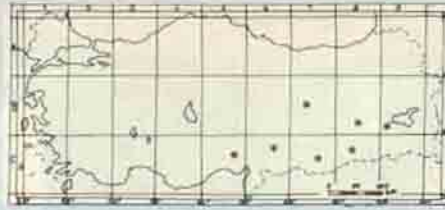
1843 yılında ünlü botanikçi ve "Flora Orinetalis" in yazarı Boissier tarafından bilim dünyasına tanıtılan bu tür, aynı yazar tarafından 1849 ve 1856 yıllarında iki defa isim değişikliğine uğramıştır. Yine 1961 yılında aynı bitki O. nisibena adıyla Mouterde tarafından tekrar tamamlanmıştır. Ama bugün 1843 yılın-

daki tanımın geçerli olduğunu görmektediriz.

Onorychis cinsi Hedysarum cinsi ile yakın akraba olup meyvelerinin teklilomentum (olgunlukta açılmayan kuru meyve) oluşuyla ayrılmaktadır.

Onobrychis cinsinin O. cornuta (L)

Desv. türü hariç diğer bütün türleri otsudur. O. galegifolia, iyi gelişmiş kök ve gövde yapısına sahip olup çakuzun ömürlüdür. Tabandan itibaren dallanmaya başlar ve yak-

Mayıs ayından Temmuz ayına kadar devam eden çiçeklenme süresi vardır. Bozkırlarda, meşe ormanı açıklıklarında, çam ormanı ve tarla kenarlarında yetişir.

İlk defa Aucher tarafından Gaziantep'ten toplanıp dünyaya tanıtılan bu türün daha sonraları Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz Bölgelerinde de yetiştiği tespit edilmiştir. Ayrıca ülkemiz dışında Suriye ve Irak'ta da yetişmektedir.

Gövdedeki tüylenmenin çok değişken olmasına karşılık, uzun boylu, yaprakçıklarının ve çiçeklerinin büyük oluşu ile kolaylıkla farkedilir.

Ekonomik bir değeri olmamakla beraber, ileride hem bu türün hem de bu cins içerisinde yer alan diğer türlerin hayvan besiciliğinde yem olarak kullanılması faydalı olacaktır.

Tür yetiştirme ortamlarında tek tek veya gruplar halinde bulunmaktadır. Uzun ömürlü bir bitki oluşu, rizomlarıyla kolayca üreyebilmesi ayrıca kök sistemlerinin kuvvetli oluşuyla ortamdaki diğer bitkilerle kolayca rekabet edebilmektedir. Bu nedenle türün geleceği açısından şimdilik herhangi bir tehlike söz konusu değildir.

Z.Aytaç

laşık 1 m'ye kadar boylanır. Gövde üzerinde hem uzun hem de kısa tüyler bulunur. Yapraklar parçalı (imparipinnat) olup 4-6 çift, oval-oblong yaprakçıklardan ibarettir. Yaprakçıkların alt yüzleri tüylü, üst yüzleri tüysüzdür. Stipulaları (körelmiş yapraklar) 10 mm kadardır. Çiçekleri taşıyan ana sap yapraklardan uzundur. Çiçeklenme uzun silindirik olup çiçekler çok sayıda ama gevşek olarak dizilmişlerdir. Çanak yapraklar tüpsü ve 5 dişli olup 8-10 mm boyundadır. Taç yaprakları altın sarısı olup, bayrak (19-24 mm ve uçta girintili), kanatlar (2 parçalı 8-11 mm) ve omurga (2 parçalı, 19-22 mm) olmak üzere beş parçalıdır. Lomentum olan meyveler 20-24x16-18 mm ve sık tüylü olup üzerinde dikensi çıkıntılar taşır.